

Definitions

- A metaphor is an expression of understanding of one idea in terms of another where there is some similarity or correlation between the two.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)**Salok 5**

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਘੜੀ	gharī	ਸਮਾਂ	Time	੧੪ ਮਿੰਟਾਂ ਬਰਾਬਰ; 14 minutes total
ਪਹਰ	pahar	੩ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ	Equivalent to 3 hours in a day	ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ; Distribution of time
ਬੈਸੰਤਰੁ	baisantaru	ਅਗ	Fire	ਅਗ; Fire
ਜੰਜਾਲ	jañjāl	ਧੰਦਾ, ਝਮੇਲੇ	Business	ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ; net of deceit and worldly attractions
ਮੁਸੈ	musai	ਠਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ	Being cheated out of	ਠਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ; Being deceived
ਵਾਇਨਿ	vāini	ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ	Play (as in instruments)	ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ; Perform for a living
ਰਾਵਾ	rāvā	ਮਿਟੀ	Dust	ਮਿਟੀ; Dust
ਕਰਮਿ	karami	ਕੰਮ	Work	ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ; Deeds, daily activities
ਰੈਣ	raiṇ	ਰਾਤ	Night	ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੂਪੀ ਰਾਤ; We are dormant to the knowledge that time is passing
ਕਿਰਤਿ	kirti	ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ	Profession	ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ; Consequences of Actions
ਭਉ	bhaui	ਡਰ, ਅਦਬ	Fear	ਅਦਬ; Respect, awe
ਭਾਉ	bhāu	ਪਿਆਰ	Love	ਪਿਆਰ; Love

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text
Similes	None in these <i>saloks</i>
Metaphors	ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ ਗੋਪਾਲ॥
Idioms	None in these <i>saloks</i>

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ੬ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ, ੧੫ ਵਖ-ਵਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ੧੨ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੬ਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਵਿਚਰੇ ਭਗਤ ਜਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਹਨ, ਕਬਤ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬ੍ਰਜ, ਮਰਾਠੀ, ਜਾਂ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਿਖ-ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ੧੧ (ਤਕਰੀਬਨ) ਭਟ ਹਨ ਜੋ ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਖ ਵਖ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਭਰਮਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਚਲ ਪਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ੩੯ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ (ਲਗਭਗ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ) ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ (ਲੰਮੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ) ਦੌਰਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ੨੪ ਸਾਲ ਸਫਰ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁਕੇ ਕੁਝ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਅਮਲ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਹੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲੁਕਾਈ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਚਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲਗ ਸਕੇ ਜੋ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ 'ਸਬਦ' ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਪੋਥੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਕਈ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਕਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਪੋਥੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਸਵਾਰਥੀ ਤੇ ਚਤਰ ਮਨੁੱਖ ਲਾਲਚ-ਵਸ, ਚੌਧਰ-ਵਸ ਜਾਂ ਈਰਖਾ-ਵਸ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕਤਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਰਲਗਡ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਫਿਰ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸ ਦੂਰ ਦਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਨਸੂਬੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, (ਰਾਮਸਰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਬਜਵੀਂ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤੇ ਰਾਗਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਕੰਮ ੧੬੦੧ ਈ: ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੫ ਅਗਸਤ ੧੬੦੪ ਈ: ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਇਲਾਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਨੋ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਿਲਦਬੰਦੀ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ, ਅਤੇ ਜਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ

ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਇਕ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾਇਆਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਸਬਦ ਗਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ-ਅਸਥਾਨ ਤਕ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਆਪ ਸਾਖਿਆਤ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੇਟ ਕੇ ਕਟਦੇ ਜਿਥੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਨ, ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਹਦ ਬੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਹੈ।

ਆਖਰ ਉਹ ਘੜੀ ਆਈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਰਗਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕੇਵਲ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿਤ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਕੁਲ ੬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ੩੦ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੧ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ੨੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਲੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਲਾਹੀ ਸਬਦ ਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟਲ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਲ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਗਈ।

ਇਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਦੁਤੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਮੰਡਲ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਸਾਰ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕਿ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਵਿਚ ੬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ੧੫ ਭਗਤ, ੧੧ ਭਟ ਅਤੇ ਤਿਨ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਭਗਤ ਅਤੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਵਖ-ਵਖ ਜਾਤ, ਬੋਲੀ, ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੈਵੀ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੨੪ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ ੩੯ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮਤ 'ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਰਦੀ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਬਦ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਅਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਜਗਤ ਲਈ ਚਾਨਣ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਸਬਦ' ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਰਿਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਅਗਲੇ ਗੁਰੂ ਜਾਮੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਹਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਿਲਾਵਟ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਉਸਨੂੰ ਲਿਖਦੇ। ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਪੋਥੀ ੧੫ ਅਗਸਤ ੧੬੦੪ ਈ: ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈ। ਪੋਥੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਭਾਈ ਬੰਨੇ ਦੇ ਹਥੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜਿਸਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਤਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਭੁੰਜੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।